

Eduskunnan Sivistysvaliokunta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 131/2021 vp)

THL kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä.

Laitos pitää lakiluonnosta tarpeellisena ja hyvänä, koska koronapassin käyttöönotto mahdollistaa vaihtoehtoisen riskinhallintakeinon toiminnan rajoittamiselle korkean Covid-19 tartuntariskin tilojen ja toimintojen yhteydessä, mikäli tämä osoittautuisi välttämättömäksi.

THL pitää lakiehdotuksessa erityisen hyvänä, että EU:n digitaalista koronatodistusta ja sitä varten kehitettyä lukusovellusta voidaan suoraan hyödyntää vähäisin teknisin muutoksin.

THL:llä on kuitenkin lakiluonnokseen seuraavat tekniset ja sisällölliset huomautukset.

Yleinen huomio: rokotuksen tai sairastetun taudin vaihtoehtona todistuksen saamiselle on 72 tuntia aikaisemmin otettu ja tulokseltaan negatiivinen testi. Aikuisten (16+ v) kohdalla tämä testaus on suoritettava yksityisellä palveluntuottajalla ja nykyiset testihinnat ovat varsin korkeita (luonnoksen mukaan 98-200 Euroa).

Perusteluissa sivulla 12-13 todetaankin että ”Covid-19-testistä perittävä maksu voi, kotitalouden tulotasosta riippuen, olla merkittävä ja vähentää näin rokottamattomien tai tautia sairastamattomien henkilöiden mahdollisuuksia osallistua tapahtumiin, joissa koronatodistus on otettu käyttöön. Mahdollisuudet myös esimerkiksi viikoittaiseen harrastustoimintaan osallistumiseen testitodistusta käyttäen voisi osoittautua taloudellisesti mahdottomaksi.”

THL pitää selvänä, että ellei testauksen hintaa saada joko suoraan subventoiden tai neuvottelemalla laskettua murto-osaan nykyisestä (5-10 €), koronapassin käyttöönotto tulee *de facto* estämään niiden ihmisten monenlaisten palveluiden käyttöä ja harrastuksia, jotka eivät halua rokotetta ottaa.

Pykäläkohtaiset huomautukset:

58 i § EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallinen käyttö

1. momentissa viitataan EU:n digitaaliseen koronatodistukseen ja luetellaan ne kolme vaihtoehtoa, joiden avulla henkilön voidaan sallia pääsy lain rajaamaan tilaisuuteen tai tilaan pääsemiseksi, jos pääsyn rajoittamisesta on tehty viranomispäätös. THL pitää ehtojen luettelemista pykälässä uudestaan turhana ja se voitaisiin korvata viitauksella saman lain 16 a pykälään.
2. Edellä mainittuun momenttiin viitaten THL huomauttaa, että rokotusta koskeva ehto 14 vuorokauden odotusajasta toisen annoksen saamisen jälkeen ei perustu tutkittuun tietoon ja on selvästi liian pitkä. Tutkitun tiedon perusteella täysi rokotuksen suoja saavutetaan jo 7 vuorokauden kuluttua toisen annoksen saamisesta. THL pitää oikeasuhtaisena, että asia

korjataan lain 16 a ja ehdotettuun 58 i §:n sekä mahdollisiin muihin säädöksiin, jossa asiaa käsitellään.

3. THL kiinnittää vakavaa huomiota siihen, että lakiin ei näytetä ehdotettavan minkäänlaisia poikkeuksia niille henkilöille, jotka eivät pysyvistä tai väliaikaisista terveydellisistä syistä voi ottaa koronarokotusta. Koska kyseessä on varsin pieni osa väestöä, THL pitää välttämättömänä, että koronapassiin sisällytetään poikkeus, joka voidaan terveydenhuollossa merkitä taustajärjestelmään siten, että lukijalaite näyttää vihreätä (eli pääsyä palveluun) vaikkei henkilöä olekaan rokotettu. THL ei pidä oikeasuhtaisena tai epidemian estämisen kannalta välttämättömänä edellyttää tältä pieneltä väestöryhmältä jatkuvaa testausta eikä myöskään pidä syrjimättömänä käytäntöä, jossa henkilöltä edellytettäisiin jotakin toista terveydentilan todistusta palveluun pääsyn yhteydessä. Jotta merkinnän käytöstä ei syntyisi epätarkoituksenmukaista inflaatiota, joka vaarantaisi todistusjärjestelmän tavoitteena olevan riskien vähentämisen, oikeus merkinnän tekemiseen lääketieteellisesti perustellusta syystä taustajärjestelmään tulisi rajoittaa sairaanhoitopiirien tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.
4. THL kiinnittää huomiota siihen että ikäraja on luonnoksessa eri kuin 16 a §:ssä ja myös eri tavoin määritelty (vrt. 58 a §: ..12-vuotiaalta tai sitä vanhemmalta.. ja 16 a §: Vuonna 2005 tai sitä aikaisemmin syntyneellä..). Koska ikäraja on merkittävästi matalampi aiempaan nähden, ja tulee melko pitkään merkittävästi rajoittamaan alaikäisten lasten mahdollisuuksia osallistua heidän kehitykseensä, terveyteensä ja hyvinvointiinsa vaikuttaviin toimintoihin, THL pitää ikärajaa liian matalana (vrt. 58i § 4 momentti, erityisesti niiden kohdat 1-4 ja 6-7, esim. yleisötilaisuuksiin käytettävät sisä- ja ulkotilat, urheiluun tai liikuntaan käytettävät sisäliikuntatilat, uimahallien, maauimaloiden ja kylpylöiden allastilat sekä niiden välittömässä yhteydessä tai läheisyydessä olevat pukuhuonetilat, kuorolaulutoimintaan, harrastajateatteriin tai muuhun vastaavaan ryhmäharrastustoimintaan käytettävät tilat, sisäleikkipuistot ja sisäleikkipaikat, museot, näyttelytilat ja muut vastaavat kulttuuritilat).

Ottaen huomioon että 12-15 vuotiaat ala-ikäiset lapset hyvin harvoin sairastuvat vakavasti, ja heitä vanhemmat ikäluokat on lain voimaan tullessa hyvin kattavasti rokotettu, korkeimmassa riskissä olevat erityisen kattavasti, ja että lasten liikunta ja hyvinvointiharrastustoimintaa on pandemian aikana laajasti ja pitkä-aikaisesti rajoitettu, THL pitää erittäin kyseenalaisena oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden kannalta sisällyttää lapset koronapassivaatimuksen piiriin.

Vaikka lapset ilmaisen testauksen kautta voisivat saada passin voimaan 72 tunniksi THL ei nykyjärjestelyin pidä mitenkään kohtuullisena tai oikeasuhtaisena edellyttää alaikäisiltä lapsilta mahdollisesti useaan kertaan viikossa toistuvaa testausta harrastuksiinsa osallistumisen edellytyksenä. Tämä on myös suuressa ristiriidassa sen tosiseikan kanssa, että lasten testaus suosituksia on aivan hiljattain terveydellisistä ja epidemiologisista syistä lievennetty.

Koronapandemian aikana erittäin merkittävä osa lapsista on pysyvästi lopettanut liikunta- ja muut harrastuksensa, jonka negatiivinen kansanterveydellinen ja hyvinvointivaikutus voi jäädä erittäin suureksi ja pitkävaikutteiseksi. Asiasta ei myöskään näy teetetäneen perusteellista lapsiasian vaikutusten arviota lakiesitystä varten, mikä olisi THL:n arvion mukaan vähimmäisvaatimus edes asian harkitsemiseksi. Hallituksen esityksessä on jonkin verran käsitelty testivaatimuksen vaikutuksia lapsiin mutta ei näytetä esitetyn sellaisia objektiivisia arvioita, joilla näiden testivaateiden todellisia haittoja ja hyötyjä voitaisiin yhteismitallisesti ja

keskenään verrata niihin hyötyihin ja haittoihin, joita syntyisi, mikäli ikäraja asetettaisiin samaksi kuin pykälässä 16a.

Hallituksen esityksen perusteluiden sivulla 32 todetaan seuraavasti:

”Sosiaali- ja terveysministeriö on korostanut lapset ja nuoret ensin -periaatteen konkretisoimista rajoitustoimien käytössä ohjauskirjeessään 17.8.2021 ja suositellut käyttämään lapsiin ja nuoriin kohdistuvia rajoitustoimia viimesijaisena toimenä, jos ne ovat välttämättömiä. Vaikka ehdotuksessa esitetään todistusten esittämisen ikärajaksi 12 vuotta, ei tämän odoteta merkittävästi lisäävän tarvetta lasten ja nuorten covid-19-testaamisen tarpeeseen, koska ajankohtaisessa epidemiatilanteessa voidaan nähdä epätodennäköisenä, että alueelliset ja paikalliset viranomaiset näkisivät annettu ohjaus huomioiden välttämättömiksi lapsiin ja nuoriin kohdistuvat rajoitustoimet.”

Tässä kappaleessa todetaan, että lapsiin kohdistuvien toimien tulisi olla välttämättömiä ja viimesijaisia. Samoin todetaan, että näitä toimia ei todennäköisesti tulla tarvitsemaan. THL pitää edellisen kappaleen perusteluja erittäin ristiriitaisina ja logiikaltaan epäselvinä. Jos todetaan epätodennäköiseksi, että alle 16-vuotiaitten lasten toimintaa tarvitsisi enää rajoittaa, ei voitane pitää välttämättömänä siitä myöskään säättää velvoitetta esittää HE:n mukaista todistusta.

THL katsoo, että 12 vuoden ikäraja tulisi kaikista edellä esitetyistä syistä nostaa 16 vuoteen samalla määrittelyllä kuin voimassa olevan lain 16 a pykälässä, jonka kohdalla ei ole nähty tarpeelliseksi vaatia nuoremmilta lapsilta terveysturvallisuuden varmistamiseksi ennakkotestausta tai muuta maahantulotodistusta. THL ei näe riittävän painavia tai erityisiä syitä sille, että EU:n digitaalisen koronatodistuksen kansallisessa käytössä sovellettaisiin eri ikäraja kuin maahantulon yhteydessä.

5. THL huomauttaa, että laitos on arvioinut useat 4. momentin kohdan listan 1-7 tilat ja toiminnot vähäisen riskin kategoriaan kuuluviksi (kts. linkki), jolloin niiden rajoittaminen ei ole yleensä välttämätöntä paitsi vasta aivan viimesijaisena keinona, eli näiden rajoittamista tulisi harkita vasta tilanteessa, jossa on kattavasti rajoitettu kaikkein suurimman riskin tiloja ja toimintoja ilman että niiden kautta on saavutettu tarvittavat tavoitteet.
- (<https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tarttuminen-ja-suojautuminen-koronavirus/arvio-tapahtumien-ja-kokoontumisten-koronavirukseen-liittyvasta-riskista>)

58 j § Oikeus käsitellä EU:n digitaalisen koronatodistuksen tietoja

1. THL huomauttaa että 58 j §:n 1. momentissa todetaan, että toiminnanharjoittajalla ”on oikeus tarkistaa [koronapassi-] todistuksen voimassaolo” ja 2. momentissa että toiminnanharjoittajalla ”on lisäksi oikeus tarkistaa asiakkaan ja toimintaan osallistuvan henkilöllisyys.”. Missään ei kuitenkaan näytetä todettavan, että toiminnanharjoittajan velvollisuus olisi varmistaa, että näytettävä todistus koskee henkilöllisyytensä todistavaa henkilöä. THL ehdottaa tämän velvoitteen lisäämistä, tai ellei tämä ole tarkoitus tai mahdollista, henkilöllisyyden todistamisen velvoitteen poistamista perusteettomana.
2. THL toteaa, että 58 j §:n 1. momentissa mainitaan ”Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hyväksymää lukijaohjelmaa” kun sanamuodon tulisi olla ”Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lukijaohjelmaa”.

3. THL tuo esiin, että mikäli lukusovellus on vapaasti ladattavissa sovelluskaupoista (mikä laajan käyttöpotentiaalin perusteella lienee ainoa vaihtoehto), sitä voidaan periaatteessa väärinkäyttää syrjivässä yhteydessä. Kaikki muu kuin laissa määritelty käyttö tulisi säätää rangaistuksen uhall kielletyksi.

Pääjohtaja

Markku Tervahauta

Johtaja

Mika Salminen